

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ

**ЗРОСТАЮЧА ОСОБИСТІСТЬ У
СМИСЛОЦІННИСНИХ ОБРИСАХ**

МАТЕРІАЛИ

*Міжнародної науково-практичної конференції
19 грудня 2022 року*

Івано-Франківськ
«НАІР»
2022

УДК 371.4:001.76
ББК 74.200
3-90

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 12 від 28 листопада 2022 року)*

Рецензенти:

*Капішевська Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Гончар Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Комаровська О.А., доктор педагогічних наук, професор.*

Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах: матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19 грудня
2022 р.). Івано-Франківськ: «НАІР», 2022. 216 с.

ISBN 978-617-8011-45-1

У збірник увійшли матеріали учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах», в яких представлені теоретико-практичні досягнення та наукові розвідки науковців, керівників експериментальних майданчиків, аспірантів та докторантів ІПВ НАПН України, здійснені у галузі теорії і методики виховання, соціальної роботи та дошкільної педагогіки.

*Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову).
Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів,
цитат, посилань на джерела тощо.*

УДК 371.4:001.76
ББК 74.200

ISBN 978-617-8011-45-1

© ІПВ НАПН України, 2022 р.

ЗМІСТ

<i>Безрук К. О.</i> Педагогічні умови формування соціальної успішності особистості у діяльності учнівського самоврядування	5
<i>Бех І. Д.</i> Патріотизм особистості крізь призму духовних виявлень	8
<i>Бех І. Д.</i> Акценти виховної досконаlosti педагога	14
<i>Білицький Д. О.</i> Військово-патріотичне виховання підлітків у процесі занять фізичною культурою в умовах воєнного стану	19
<i>Васильєва С. А.</i> Збереження здоров'я дітей раннього і дошкільного віку у цифровому освітньому середовищі закладу дошкільної освіти ...	24
<i>Варшавський В. В.</i> Технологія формування творчих компетентностей в умовах позакласної та позашкільної навчальної діяльності	28
<i>Вербицький О. О.</i> Національно-патріотичне виховання учнів в умовах закладу позашкільної освіти	32
<i>Гончар Л. В.</i> Теоретичні аспекти проблеми сімейних рольових очікувань сучасної учнівської молоді	37
<i>Гриців Т. Г.</i> Ментально зорієнтований підхід у контексті соціально-культурної парадигми	40
<i>Журба К. О.</i> Виховання дітей у цифровому світі	45
<i>Капішевська Л. В.</i> Використання потенційних можливостей позааудиторної діяльності в контексті проблеми формування готовності до відповідального батьківства у старшокласників інтернатних закладів	50
<i>Кириченко В. І.</i> Технологія е-портфоліо як інструментальна основа партнерської взаємодії закладу освіти і родин старшокласників	55
<i>Коновець С. В.</i> Концептуальні основи набуття особистістю креативності	58
<i>Корнієнко А. В.</i> Діяльність закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану	65
<i>Кушця Т. Ю.</i> Європейський досвід розвитку соціальної педагогіки та соціальної роботи	70
<i>Кучинська Н. М.</i> Партнерська взаємодія педагогів з батьками у формуванні соціальної успішності дошкільників	76
<i>Литвин В. В.</i> Особливості математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку	79
<i>Литовченко О. В.</i> Актуальні вектори діяльності закладів позашкільної освіти в умовах війни та післявоєнного відновлення країни	84
<i>Литовченко О. В.</i> Соціальна робота в умовах війни: підтримка міжнародних організацій	87
<i>Луценко В. О.</i> Особливості стосунків дітей старшого дошкільного віку	90
<i>Малишева Д. Р.</i> Використання методу проєктів у процесі формування соціально-громадянської компетентності дошкільників	95
<i>Мачуський В. В.</i> Екологічне виховання у неформальній освіті країн Європи	99
<i>Міронюк Л. П.</i> Використання онлайн-ресурсів під час формування екологічної компетентності здобувачів освіти	103

<i>Морін О. Л.</i> Профориєнтаційні ігри як елемент технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів	108
<i>Нечерда В. Б.</i> Есе та сторітелінг у формуванні соціально успішної особистості старшокласника	113
<i>Ничкало С. А.</i> Актуальні питання україноцентричності змісту естетичного виховання	118
<i>Окушко Т. К.</i> Особливості діяльності організацій громадянського суспільства в умовах воєнного стану	123
<i>Остапенко О. І.</i> Реформування військово-патріотичного виховання учнів старших класів в умовах воєнного стану	128
<i>Охрімченко З. В.</i> Вектори оновлення системи шкільної професійної орієнтації в Україні в контексті подій сьогодення	133
<i>Рагозіна В. В.</i> Вивчення потреб батьків у цифрових дидактичних матеріалах з художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку: інструментарій констатувального експерименту	137
<i>Рейпольська О. Д.</i> Особливості забезпечення якості дошкільної освіти в умовах воєнного стану	141
<i>Рогольська-Ялонська І. П.</i> Сучасна учнівська молодь та її цифрова соціалізація	146
<i>Платтис Л., Сокол Л. М.</i> Сучасні освітні технології: шведський досвід	150
<i>Тарасова Т. В.</i> Формування гендерної компетентності педагогів ЗСЗО як складової їхнього професіоналізму	155
<i>Толочко С. В., Боролюк Н. С.</i> Воркшоп як метод практико-орієнтованого навчання у формуванні екологічної компетентності здобувачів освіти	160
<i>Трейтяк Д. В.</i> Роль цифрових засобів у формуванні національної солідарності української молоді	166
<i>Третяк О. П.</i> Активні методики для попередження булінгу в учнів початкової школи	169
<i>Федорченко Т. С.</i> Технологічне забезпечення процесу формування успішної особистості школярів у закладах загальної середньої освіти ...	174
<i>Харченко Н. В.</i> Виклики патріотичного виховання в умовах воєнного стану	180
<i>Хусайнова Г. А., Токтаганова А. Е., Арипова С. Е.</i> Музично-педагогічний потенціал електронно-освітніх ресурсів та його реалізація в цифровому просторі університету мистецтв	183
<i>Шахрай В. М.</i> Форми та методи підготовки старшокласниць до відповідального материнства	188
<i>Шевенко А. М.</i> Професурські на сучасне підприємство як складова технології формування професійно-ціннісних орієнтацій у підлітків ...	193
<i>Щерботасва Н. Д.</i> Вплив мультимедійних технологій на розвиток особистості в процесі музичного навчання: з досвіду мистецької освіти в Казахстані	199
<i>Яценко Л. В.</i> Цифровізація освітнього простору як виклик сьогодення	203
Відомості про авторів	209

НЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті окреслено педагогічні умови формування соціальної успішності особистості в дитячих об'єднаннях. Визначено та обгрунтовано, що у формуванні соціальної успішності важливого значення набуває діяльність учнівського самоврядування. Розкрито ключові аспекти реалізації навчальної програми для навчання членів учнівського самоврядування.

Ключові слова: педагогічні умови, формування соціальної успішності, учнівське самоврядування.

Формування соціальної успішності особистості є одним із найактуальніших питань освіти, оскільки в умовах глобальної перебудови світу успішність є важливим елементом становлення конкурентноздатної особистості. Соціальна успішність як передумова і наслідок соціальної взаємодії свідчить про здатність особистості усвідомлювати себе в суспільстві соціально повноцінним суб'єктом, який самостійно визначає для себе цілі, має здатність досягати їх, має розвинене почуття власної гідності, впевненість у своєму становищі в суспільстві. Тому особливої уваги потребує організація у закладі освіти ефективного освітнього середовища, оскільки і учнівська молодь, і педагоги, і батьки зацікавлені у тому, щоб здобувач освіти навчився бути активним учасником суспільного життя та прагнув досягати соціального успіху.

Як зазначають вітчизняні науковці Т. Окушко, Ж. Петровичко, Н. Чиренко та ін., «одним із соціальних інститутів виховання юних громадян є дитячі об'єднання. Сьогодні по-новому осмислюється їхня сутність, формуються основні принципи діяльності, підсилюються позиції дитячого руху в соціальному просторі і його можливостей у вирішенні соціально-педагогічних завдань» [3, с. 5].

У цьому контексті особливого значення набуває учнівське самоврядування, в якому здобувачі освіти отримують перший досвід переживань соціальної успішності або неуспішності, отримують можливість

присутність цифрових засобів у повсякденному житті та у виховному процесі зростає, то необхідно також дбати про оновлення програм професійної підготовки вчителів з урахуванням сучасних потреб у використанні цифрового інструментарію, як потужного виховного засобу [6].

Використання цифрових засобів на шляху формування національної солідарності може виконувати декілька функцій, таких як: пізнавальну, яка буде дозволяти молоді поповнювати багаж знань про минуле та теперішню країну; соціальну, яка полягає в підвищенні ролі громадянської освіченості; функція покращення інформаційної безпеки (усвідомлення сучасних стандартів кібербезпеки, яке дозволить критично оцінювати інформацію та протидіяти дезінформації); мотиваційну, яка надасть можливість стимулювати зростання свідомого мислення; рефлексивну, що дозволить молодим людям краще усвідомлювати власний рівень, а також планувати відповідно до цього шляхи до підвищення своєї компетентності; а також ряд інших функцій – інтегративну, культурологічну, етико-естетичну [2; 3].

Відповідно до досліджень цифровими ресурсами являються будь-які типи ресурсів, які можна передавати або отримувати доступ до них, використовуючи цифрові технології. Їх можна розділити на освітні платформи, такі як Google Classroom, які надають змогу дистанційно проводити навчання; інформаційні джерела (відео контент, бази даних, енциклопедії, електронні бібліотеки); цифрові середовища; інструменти та сервіси (такі як різноманітні соціальні мережі, хмарні середовища зберігання інформації, тощо).

На сьогодні система освіти відчуває потребу у оновленні вже існуючих та створенні нових освітніх програм, які включали б в себе повноцінне використання цифрових ресурсів. Це дозволило б організовувати різні форми діяльності молоді, сприяло б забезпеченню формування почуття національної солідарності та привнесло в освітній процес необхідну новизну, яка стала б піддуртям до зростання зацікавленості молоді в отримванні знань та участі в освітньо-виховних та громадянських програмах.

Позитивний розвивальний вплив на молодь за допомогою цифрових

засобів може здійснюватися через перегляд інформаційних та навчальних фільмів, користування розвивальними програмами, пізнавальні відеоматеріали, патріотичні челленджі, флеш-моби, волонтерство та подібні заходи у соціальних мережах, а також шляхом розповсюдження іншого, цікавого для молоді контенту, який буде легко сприйматися і буде орієнтований на вікові особливості користувачів.

Таким чином ефективність формування національної солідарності української молоді залежить від цифрових засобів, які сприяють вирішенню ряду проблем і об'єднують молодь задля захисту України. Важливу роль у цьому процесі відіграють заклади вищої освіти, де створюються оптимальні умови для забезпечення виховних впливів та підвищення рівня цифрової компетентності усіх суб'єктів виховного процесу, що можливо за умови використання усієї палітри цифрових засобів.

Література.

1. Бех І. Д., Чорна К. І. Національна ідея в становленні громадянства-патріота України. Київ, 2014. 48 с.
2. Дробін А. А. Класифікація цифрових освітніх ресурсів як засіб уточнення їх практичного цільового призначення. Наукові записки, 2021. Вип. 201. С. 77-81.
3. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. НАПН України. Київ, 2021. 52 с.
4. Концепція цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року (проект). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/05/25/tsifrovizatsiigromadskobovogopenya.docx> (дата звернення 20.10.2021р.)
5. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі. Політичний менеджмент, № 2, 2003. С. 14-29.
6. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Щорічна доповідь президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні. (ред. кол.: Жданов І. О., Ярема О. Й. та ін.). Київ, 2017. 100 с.

*О.П. Третьяк, м. Київ
Україна*

АКТИВНІ МЕТОДИКИ ДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито проблему виховання ціннісного ставлення до людини у середовищі учнів початкової школи як попередження та психологічна допомога в ситуаціях булінгу. Методики з виховання ціннісного ставлення до людини можуть бути як система заходів попередження й подолання шкільного насильства. Саме прояви ціннісного ставлення

стосовно дітей, а не жалість, надмірне опікування чи посилена увага є терапевтичним підтриманням здорового функціонування психіки людини.

Ключові слова: булінг, насильство, учні початкової школи, ціннісне ставлення до людини, методики, батьки, вчителі, гра, моральний досвід, толерантність.

На сьогодні, у нашому суспільстві поширилися прояви шкільного булінгу, або утиск та цькування – як тривалий процес свідомого жорстокого ставлення.

Це досить поширене явище, за яким стоїть низка соціальних, психологічних та педагогічних проблем. Булінг – не просто бешкетування, а особлива форма стосунків, яка ґрунтується на дискримінації, насильстві та агресії. Шкільне цькування може сприяти виникненню в учасників низької самооцінки, почуття самотності, депресії і навіть суїцидальних настроїв. Наслідки булінгу можуть виходити далеко за межі закладу освіти, впливати на найближче оточення дитини та її майбутнє життя [1, с. 102].

Оскільки агресивні діти часто є «продуктом» негативних впливів як з боку батьків, так і – сучасного суспільства загалом, то реалізація програми з попередження насильства повинна бути спрямована на родину, на школу (дітей і вчителів) та інші соціальні інституції, які відвідують діти.

На наш погляд, існує дві основні причини прояву булінгу. Перша причина – брак морального досвіду та навичок моральної поведінки. Несформованість моральних знань у дітей не дозволяє досягти відповідного рівня моральної вихованості. Друга причина – неусвідомленість себе, нерозуміння необхідності діяти згідно моральних принципів. Діти знають, що існують моральні правила, але не мають уявлення, чому необхідно їх виконувати. Основні мотиви моральної поведінки – страх перед покаранням або бажання отримати похвалу.

У молодших школярів відсутнє ціннісне ставлення до оточуючих. Вони не усвідомлюють, що доброзичливо ставитися необхідно не тому, що так вимагають (будуть картати або хвалити), а для того, щоб зробити пріємне іншим і самому отримати від цього задоволення. Дітям не вистачає етичних знань про моральні цінності, їхні особливості та значення [2, с. 8].

Дослідження причин шкільного насильства має бути комплексним, поза

як фактори, які його зумовлюють, змінюються впродовж всього періоду навчання, що пов'язано зі зміною соціальної ситуації розвитку й набуттям нового досвіду. Вважаємо, що це потрібно враховувати, розробляючи систему заходів попередження й подолання шкільного насильства. Оскільки жорстоке ставлення до дитини неминуче призводить до низки руйнівних наслідків для всіх сторін цього процесу: кривдника (булера), потерпілого (жертви), спостерігачів, а також деструктивним є і для освітнього середовища, профілактичну роботу у ситуаціях булінгу доречно проводити з усіма учасниками освітнього процесу [1, с. 103].

Панування атмосфери ціннісного ставлення до людини є ключовим моментом для відновлення природних компенсаторних механізмів дитячої психіки. Саме прояви ціннісного ставлення стосовно дітей, а не жалість, надмірне опікування чи посилена увага є терапевтичним підтриманням здорового функціонування психіки людини. Ціннісне ставлення до дитини забезпечує низку важливих послань, які відчутно відображаються у її свідомості, є любов до дитини, інтерес до її світу, підкреслення важливості кожного учасника процесу взаємодії, вирішення у діалозі психологічних кордонів дитини, надання свободи вибору, довіра та увага до почуттів, поведінки та висловлювань дитини, віра в її власні сили, оптимізм, рівноправність, справедливості толерантність та ін. Усі ці послання, які засвоюються дитиною під час подолання кризових обставин, сприяють не лише успішному відновленню її психоемоційного стану, а й закладають основи успішної особистості.

Для повноцінної реабілітації дитини врівноважений стан батьків є основним фактором, який забезпечує успішну динаміку усього процесу. Діти гостро відчують те емоційне тло, яке транслюють їхні батьки і орієнтуються саме на нього у вибудовуванні власного світосприйняття.

Висока відповідальність сучасних батьків перед собою та суспільством за виховання своїх дітей вимагає від них ґрунтовних знань з психології, етики, педагогіки, валеології, фізіології. У сім'ї формується духовний стрижень

особистості, основи моралі, самобутність національного світовідчуття і свігорозуміння. Батьки як головні вихователі, відповідають перед власною совістю, народом, державою за долю дітей, їхню моральну зрілість та вихованість [2, с. 20].

Діти молодшого шкільного віку потребують особливої уваги у вихованні ціннісного ставлення до іншої людини, оскільки саме цей період є найбільш чутливим у плані засвоєння гуманістичних цінностей, що визначають стосунки з людьми. Діти цього віку емоційно сприймають те, як до них ставляться інші люди і прагнуть гармонійних стосунків з оточуючими.

Ціннісне ставлення до іншої людини діти засвоюють у грі. Ефективність впливу ігрових технологій на формування дитячої особистості прямо залежить від дій педагога. У процесі ігрової діяльності у молодших школярів формується орієнтація на загальний зміст людських взаємин і стереотипів поведінки через взаємодію партнерства і лідерства спостерігається зорієнтованість на певний стиль поведінки і взаємодії. Гра допомагає вихованцям краще виразити власні почуття, розв'язати внутрішні конфлікти, опанувати правила етикету, отримати досвід конструктивної взаємодії, позитивно сприймати оточуючих, що є підґрунтям ціннісного ставлення один до одного. [2, с. 9].

На етапі відновлення відчуття безпечності у першу чергу доречно застосовувати вправи, які допомагають зняти тілесне напруження та вивести надлишки адреналіну із організму, який активізувався під впливом стресових чинників.

Варто зазначити, що особливо увагу слід приділити процесу адаптації дітей у новому шкільному середовищі. Фахівцям необхідно відкрито говорити про ситуацію, в якій знаходяться новачки у класі, захоплювати інших дітей до підтримки та дружнього ставлення.

Виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до людини великою мірою залежить від гуманістичної спрямованості особистості вчителя, який ставиться до дитини як до найвищої цінності, визнає її права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв своїх здібностей. Учитель покликаний не лише

дати освіту, а й підтримати людське в людині, володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, а також постійно підвищувати свій фаховий рівень, який необхідний в практичній діяльності.

Вчителька початкових класів Зеленьок Наталія Миколаївна Гімназії №176 міста Києва має досвід використання методик з виховання ціннісного ставлення до людини. На уроці толерантності «Конфліктам – ні!» провела бесіду. Під час якої діти висловлювали власні судження, з'ясували, що таке конфлікт та які існують способи його уникнення. Учні відповідали на наступні запитання: Що може спричинити конфлікт? Що ви будете робити, коли суперечка переросла у бійку? Що ви робите, коли у тебе хтось намагається щось відібрати? Що ви робите, коли вас принижують словами? Чи бувають випадки у вашому житті, коли ви вимушені фізичною силою відстоювати себе? Як часто? Чи може бути бійка вдалим способом розв'язання конфлікту? Чому? Що ви робите, коли бачите, що двоє ось-ось почубляться? У чому різниця між суперечкою і бійкою? Чи доводилося вам з кимось битися? Що ви відчували при цьому? А той, з ким ви билися?

Після таких розмірковувань, Наталія Миколаївна запропонувала учням пригадати людину, на яку вони нещодавно образились, що аж на душі збереглися неприємні відчуття. Вчителька радить написати жартівливого листа, у якому учні описують неприємну ситуацію як веселу пригоду. Учні намагалися писати дотепно, що аж самі почали сміятися над своїми проблемами. Бажаючі зачитали власного листа вголос. Перш ніж усі листи потрапили у корзину для сміття, завершили дану вправу грою в «сніжки».

Демидова Ганна Олександрівна, вчитель початкових класів спеціалізованої школи №115 імені Іларіона Опієнка міста Києва на уроці з української мови у 4-му класі запропонувала вибрати з фразеологізмів ті, які можуть означати конфлікт та пояснити їх значення. Наприклад: *Мати зуб на когось* – сердитися, гніватися. *Метати громи і блискавки* – сварити когось. *Курам на сміх* – викликати глузування. *Гедзь укуси* – нервувати, проявляти

впертість. Не давати наплювати в кашу – не допускати кривди, знущання над собою, не шкодити собі. Обкидати грязюкою – несправедливо звинувачувати когось у чомусь. Розбити глек – посваритися. Тримати камінь за пазухою – приховувати злість, ненависть до кого-небудь. Чорна кішка пробігла – посварився хто-небудь с кимось. Учні пригадали мультфільми, казки чи художні твори в яких між головними героями виникав конфлікт. Розмірковували над питаннями: Як не дати розгорітися конфлікту? Як можна виявити доброзичливість і чим зупинити суперечку? Провела конкурс: «Які мирилки знаємо та як найчастіше миримось між собою?»

Ми розглянули один із способи попередження булінгу серед учнів початкової школи через застосування комплексу методик з виховання ціннісного ставлення до людини.

Література

1. Обравит О. М. Психологічна допомога учасникам освітнього процесу в ситуаціях булінгу. Психологічна допомога: від кризи до ресурсу. Матеріали ІІІ Всеукраїнського науково-практичного форуму (21–26 квітня 2020 року, м. Суми). Суми: НВВ КЗ СОНПО, 2020. С. 102.
2. Третяк О. П. Виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів: Навчальний посібник. Харків: Основа, 2013. Ч. 1, Вип. 117, 159 с. (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»).

*Т.Є. Федорченко, м. Київ,
Україна*

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті представлено результати наукового дослідження формування успішної особистості учнів. Розкрито особливості впровадження соціально-педагогічних технологій: case-study як технологія виховання, розвивальний потенціал технології портфоліо у виховному процесі, адвокація як технологія позитивних змін освітнього середовища, практика застосування гейміфікації в системі закладів загальної середньої освіти, засоби інформаційно-комунікативних технологій у формуванні соціально успішної особистості школярів.

Ключові слова: формування успішної особистості, технології, заклади загальної середньої освіти

Питання віднайдення власного місця у розвитку українського суспільства, соціальної успішності, що ґрунтується на цінностях національної

державності та національної свідомості, любові до ближнього, України просоціальної активності та життєвого оптимізму, вбачається одними із ключових аспектів особистісного розвитку учнів.

На кінцевому етапі формувальної роботи наукового дослідження ми дійшли висновку, що важливим засобом формування соціально успішної особистості старшокласника є учнівське самоврядування («достатній вплив на життя школи» – 42 %; через програми примирення конфліктів – 22 %, пропагування цінностей здорового способу життя – 24 % та організацію волонтерської діяльності – 10 %).

Важливо відмітити, що 45,8 % класних керівників експериментальних закладів освіти пройшли дистанційний курс «Основи здоров'язбережної компетентності» (<http://multycourse.com.ua/ua/>) задля підвищення рівня компетентності з методики розвитку життєвих навичок, сприятливих для здоров'я, безпеки, успішної соціалізації і психосоціального розвитку підлітків; портал превентивної освіти (<http://ahtta.org.ua/>) упродовж року відвідали 73% класних керівників, де вони знайомились із збірними навчально-методичними та відео-матеріалами для педагогів і розробками занять для учнів щодо розвитку ключових життєвих компетенцій, за бажанням додаючи власні до спільної копилки.

Отже, найбільш запотребуваними в роботі зі старшокласниками виявились ресурси Canva (https://www.canva.com/uk_ua/), Pixton (<https://www.pixton.com/>), програма MS Power Point для створення коміксів, віртуальна дошка Padlet (<https://uk.padlet.com/dashboard>) для створення тематичних дошок, щоб організувати спільну діяльність з учнями на відстані. Так, 57 % педагогів використовували тематичні вебінари і онлайн семінари для обговорення ключових аспектів впровадження формувального етапу експерименту а також використовували групу у Viber для обміну досвідом, консультування і миттєвого зворотного зв'язку, групу у Facebook для висвітлення результатів власної діяльності з учнями; зафіксовано підвищення активності органів батьківського самоврядування закладів освіти: лише третина батьків називали